

سیمای حضرت مهدی (عج) در آیات و روایات

۴مهر / رسالت

محمود مطهری نیا

تردیدی نیست که از نظر جامعه اسلامی، کلیه مفاهیم و معتقدات اصیل اسلامی ریشه در کلام الهی دارد و عقیده به ظهور حضرت مهدی علیه السلام نیز که یکی از معتقدات اصیل اسلامی است، صورت کلی و مایه اساسی آن در کتاب خدا، قرآن کریم، تجلی یافته و این کتاب بزرگ آسمانی در این زمینه های دیگر یک بحث کلی و اصولی مطرح نموده و فرا رسیدن آن روز فرخنده و مبارک را به تمام پیروان اسلام بشارت داده است.

در این زمینه، آیات متعددی در قرآن کریم وارد شده است که پیشوایان دینی آنها را به وجود مقدس مهدی علیه السلام و ظهور مبارک آن حضرت، تفسیر و تاویل کرده اند که بیش از صد و سی آیه می شود که در اینجا باهم به عنوان نمونه دوازده مورد از آیات را مرور می کنیم.

آیه اول: (هدی للمتقین * الذین یؤمنون بالغیب)

«قرآن | برای پرهیزکاران مایه هدایت است، همانها که به غیب ایمان می آورند.»

جابر بن عبدالله انصاری ضمن نقل حدیث مفصلی گوید:

جندل بن جناده جبیر یهودی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و پس از دریافت پاسخ سوالی که مطرح نمود، اسلام آورد [آنگاه درباره اوصیای رسول صلی الله علیه و آله از آن حضرت پرسش نمود. پیامبر خدا در جواب او نام یکایک آنان را برشمرد تا این که فرمود:

« پس از او | عد از امام حسن عسکری (علیه السلام)] فرزندش محمد است که مهدی، قائم و حجت خوانده می شود و او از دیده ها پنهان می شود و سپس ظاهر می گردد، و هنگامی که ظهور کند زمین را پر از عدل و داد خواهد نمود همانگونه که پر از ظلم و ستم شده است.

پس فرمود: «خوشا به حال آنان که در زمان غیبت او صبر می کنند و خوشا به حال کسانی که در محبت او ثابت قدم می مانند: آنها همان اهل تقوا هستند که خداوند در کتاب خود توصیفشان نموده و فرموده است:

(هدی للمتقین * الذین یؤمنون بالغیب)

امام صادق علیه السلام نیز در تفسیر این آیه فرموده است:

«متقین، شیعیان علی بن ابی طالب علیه السلام هستند، و غیب، حجت غایب است.»

آنچه از این احادیث استفاده می شود این است که:

مقصود از متقین، همان مومنان به حضرت مهدی علیه السلام می باشند و غیب خود آن حضرت است؛ چرا که غیب چیزی است که از حواس پنجگانه پنهان باشد و همان گونه که خداوند و جهان آخرت غیب محسوب می شود بدین دلیل که با حواس پنجگانه درک نمی شود - حضرت مهدی علیه السلام نیز غیب است، چرا که آن حضرت در زمان غیبت با رویتی عمومی که به واسطه آن شناخته شود، دیده نمی شود. | یعنی یا کسی ایشان را نمی بیند و یا اگر هم او را ببیند نمی شناسد، فقط عده ای محدود به زیارت ایشان مشرف می شوند. |

آیه دوم:

| اولئبلونکم بشیء من الخوف و الجوع و نقص من الاموال و الانفس و الثمرات و بشر الصابرين |

«ما شما را به چیزی از قبیل ترس و گرسنگی و کاهش در اموال و جانها و محصولات می آزمایشیم، و مژده بده به آنها که شکیبا و ثابت قدم هستند.»

محمد بن مسلم گوید: امام صادق علیه السلام در تفسیر این آیه فرمود:

۱۰۲۱

«پیش از آمدن قائم علیه‌السلام علامتهایی برای امتحان مومنین خواهد بود.»

عرض کردم: آن علامتها چیست؟ فرمود:

«بیماری‌های گوناگون که سبب ترس و دلهره است و بالا رفتن نرخها که سبب گرسنگی است و کاهش اموال و جانها که ناشی از قحطی و مرگ و میر فراوان است و نقص در محصولات که به جهت نیامدن باران است. پس در آن موقع به آنها که در عقیده به ما ثابت می‌مانند مژده بده.»

آنگاه فرمود:

«ای محمد این تاویل آیه است، هیچ کس جز آنها که راسخ در علم‌اند، تاویل آن را نمی‌داند، و مائیم راسخان در علم.»

آیه سوم

«افغیر دین الله بیغون وله اسلم من فی السماوات و الارض طوعا و کرها و الیه یرجعون | «آیا جز دین خدا را می‌جویند؟ با آن که آنچه در آسمانها و زمین است خواه ناخواه تسلیم او هستند، و به سوی او بازگردانیده می‌شوند.» در تفسیر این آیه شریفه و جهانی شدن آیین توحید و حاکمیت آخرین دین خدا بر سرتاسر جهان، روایات چندی از حضرات معصومین علیه‌السلام رسیده است که به قسمتی از آنها در اینجا تبرک می‌جویم:

۱- امام باقر علیه‌السلام در مورد ظهور حضرت قائم علیه‌السلام می‌فرماید:

«هنگامی که حضرت قائم (عج) قیام کند، هیچ آبادی و سرزمینی در روی کره زمین باقی نمی‌ماند مگر این که ندای «لا اله الا الله و محمد رسول الله» در آنجا بلند شود؛ و این همان گفتار خدای تعالی است که [وله اسلم من فی السماوات و الارض] و حضرت صاحب الامر علیه‌السلام «جزیه» را نمی‌پذیرد چنان که رسول الله صلی الله علیه و آله می‌پذیرفت و این، همان قول خدای تعالی است که، با کافران بجنگد تا هیچ فتنه ای باقی نماند و دین تماما از آن خدا باشد.»

۲- ذیل همین آیه مبارکه در حدیثی از امام کاظم علیه‌السلام درباره حضرت قائم علیه‌السلام چنین می‌خوانیم:

ابن بکیر، گوید: از امام کاظم علیه‌السلام در مورد این آیه شریفه پرسیدم، حضرت فرمود:

این آیه درباره حضرت قائم علیه‌السلام نازل شده است؛ هنگامی که ظاهر شود، آیین مقدس اسلام را در شرق و غرب جهان، به یهود و نصاری و صائبان و ملحدان و مرتدان و کافران عرضه می‌دارد، هرکس آن را از روی میل و رغبت بپذیرد، او را به نماز و زکات و دیگر فرائض اسلامی امر می‌فرماید و هرکس امتناع ورزد، گردنش را می‌زند تا در همه شرق و غرب جهان جز موحد و یکتا پرست باقی نماند.»

آیه چهارم

«و قاتلوهم حتی لا تکون فتنه و یکون الدین کله لله»

«با کافران بجنگید تا فتنه‌ای باقی نماند و دین یک سره از آن خدا باشد.»

محمد بن مسلم گوید:

محضر امام محمد باقر علیه‌السلام عرض کردم: تاویل قول خدای تعالی در سوره انفال که می‌فرماید: «وقاتلوهم حتی لا تکون فتنه» چیست؟ فرمود:

«تاویل این آیه هنوز نیامده است، و هنگامی که تاویل آن بیاید با مشرکان پیکار خواهد شد تا وقتی که یگانگی خدای تعالی را بپذیرند و شرکی در روی زمین باقی نماند، و این در زمان قیام «قائم» ما خواهد بود. « و در یک روایت دیگر از آن حضرت نقل شده است که فرمود: « تاویل این آیه هنوز نیامده است. هنگامی که قائم علیه‌السلام قیام کند، هرکس که زمان او را درک کند، تاویل این آیه را می‌بیند که، هر کجا را که تاریکی شب فرا گیرد آیین محمد علیه‌السلام آنجا را فرا خواهد گرفت. تا این که دیگر شرکی در روی زمین باقی نباشد.» نکته مهمی که در اینجا قابل ذکر است این است که هنگامی که آفتاب عالم‌تاب امامت ظهور کند، همه جهان به نور پروردگار منور می‌شود و آثار قیام شکوهمند آن مهر تابان در تمام ذرات عالم آشکار می‌شود.»

آیه پنجم

۱۰۲۲

«هو الذي ارسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله و لو كره المشركون»

«او خداوندی است که پیامبرش را باهدایت و دینی حق فرستاد تا آن را بر تمام ادیان پیروز گرداند اگر چه مشرکان ناخشنود باشند.» این آیه مبارکه در سه سوره از سوره‌های قرآن کریم تکرار شده که اهمیت این وعده الهی را به خوبی روشن می‌سازد؛ ولی مهم این است که، وعده خداوند کی محقق می‌شود؟ زیرا مسلم است که تا کنون این وعده خداوند تحقق نیافته و هم اکنون ادیان باطل و ادیان آسمانی تحریف شده و در روی زمین وجود دارند، و شکی نیست که وعده خداوند تخلف ناپذیر است. بنابراین باید دید طبق روایات و مدارک معتبر اسلامی هنگام تحقق این وعده بزرگ که تحقق قول و پیمان خداوند است، چه وقت خواهد بود؟ آنچه از مجموع روایات معتبر و احادیث متواتر اسلامی که از طریق شیعه و سنی روایت شده فهمیده می‌شود این است که این آیه مبارکه، مربوط به زمان ظهور مبارک حضرت مهدی علیه‌السلام است که دین مقدس اسلام در سراسر زمین حاکم می‌شود و بشر پیرو یک آیین می‌گردد، و نشانی از ادیان باطل و تحریف شده در روی زمین باقی نمی‌ماند.

از امام صادق علیه‌السلام درباره این آیه شریفه پرسیده شد.

امام در جواب فرمود:

«به خدا قسم! هنوز موقع تاویل این آیه نرسیده است.»

راوی می‌گوید: گفتم قربانت گردم! چه وقت موقع آن فرا می‌رسد؟

فرمود: «هنگامی که حضرت قائم علیه‌السلام قیام کند، موقع تاویل این آیه فرا می‌سد و چون حضرت قائم قیام کند هر کافر و مشرکی ظهور او را ناخوش دارد زیرا که اگر کافر یا مشرک در دل سنگی پنهان شود آن سنگ صدا می‌زند: ای مومن! کافر یا مشرکی در دل من پنهان شده است بیا و او را به قتل برسان! و خداوند او را بیرون می‌آورد و یاران حضرت قائم علیه‌السلام او را به قتل می‌رسانند.»

آیه ششم

«بقیه الله خير لكم ان كنتم مومنين»

امام باقر علیه‌السلام در تاویل این آیه شریفه می‌فرماید:

«هنگامی که مهدی ظاهر شود به خانه کعبه تکیه می‌دهد و ۳۱۳ تن از یاران خاص او به دورش گرد می‌آیند. اولین سخنی که بر زبان مبارکش جاری می‌شود این آیه شریفه است: «بقیه الله خير لكم ان كنتم مومنين.» سپس می‌فرماید: «من بقیه الله، خلیفه الله و حجه الله هستم بر شما، آنگاه احدی بر آن حضرت سلام نمی‌کند جز این که می‌گوید: «السلام عليك يا بقیه الله فی الارض.» سلام بر تو ای بازمانده خداوند در زمین.» بعد از آن، چون یاران دیگر آن حضرت که یک گروه ده هزار نفری می‌باشند به دور او گرد آمدند، یهودی و نصرانی و کسی که غیر خدای تعالی را پرستش می‌نموده، باقی نمی‌ماند جز این که ایمان می‌آورد و او را تصدیق می‌نماید و همه ملتها یکی می‌شود، و آن هم ملت اسلام است، و پس از آن، برای هر معبودی که به جز خدای تعالی مورد پرستش بوده، آتشی از آسمان می‌آید و او را می‌سوزاند.»

آیه هفتم

«او لقد ارسلنا موسی باياتنا ان اخرج قومك من الظلمات الى النور و ذكرهم بايام الله ان فی ذلك لايات لكل صبار شكور.»

«همانا ما موسی را با آیات خود فرستادیم، که قوم خود را از تاریکی‌ها به سوی نور بیرون بیاورد، و روزهای خدا «ایام الله» را به آنها یاد آوری کن که در این -یادآوری- برای انسان بسیار شکیبا و شکر گزار نشانه‌هایی است.»

شیخ سلیمان قندوزی حنفی در کتاب «ینایع الموده» از امام محمد باقر علیه‌السلام روایت کرده است که در مورد این جمله از آیه

شریفه «و ذكرهم بايام الله» فرمود:

«روزهای خداوند -تبارک و تعالی- سه روز است:

۱- روز قیام قائم علیه‌السلام.

۲- روز رجعت.

۱۰۲۴

۳- روز قیامت.

این حدیث به همین تعبیر از امام صادق علیه السلام نیز روایت شده است.

آیه هشتم

قال رب فانظرنی الی یوم یبعثون * قال فانک من المنظرین * الی یوم الوقت المعلوم

«ابلیس گفت: ای خدای من! تا روزی که مردم بر انگیزته می شوند به من مهلت بده. [خداوند] فرمود: تو از مهلت داده شدگان

هستی، تا روز وقت معین.»

حسن بن خالد گوید: حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمود:

«هر کس که تقوا ندارد، دین ندارد، هر کس که تقیه نکند ایمان ندارد. گرامی ترین شما در نزد خدا کسی است که بیشتر از دیگران

به تقیه عمل کند.

گفته شد: ای پسر رسول خدا! تا به کی؟

فرمود: «الی یوم الوقت المعلوم [تا روز قیامت معین] که روز قیام قائم علیه السلام ما است.» از آن حضرت پرسیدند: ای فرزند

رسول خدا! قائم شما اهل بیت کیست؟ فرمود: «چهارمین فرزند من، پسر بانوی کنیزان است که خداوند به وسیله او، زمین را از هر

ظلم و ستم پاک می کند.»

آیه نهم

و من قتل مظلوما فقد جعلنا لولیه سلطانا فلا یشرّف فی القتل انه کان منصورا. [و آن کس که مظلوم کشته شده، ما به ولی

حکومت اوحق قصاص دادیم، که در کشتن اسراف و زیاده روی نکند، که او از جانب ما «منصور» و مورد حمایت است.]

علامه قندوزی در کتاب «بنا بیع الموده» در تفسیر این آیه مبارکه آورده است که این آیه درباره حسین بن علی و مهدی علیه السلام

روایت کرده است که آن حضرت فرمود:

«حسین علیه السلام مظلوم کشته شد و ما اولیا و وارث خون او هستیم، و قائم ما به خون خواهی حسین علیه السلام قیام خواهد

کرد. پس هر کسی که به کشتن آن حضرت راضی بوده است به قتل می رساند تا آنجا که خواهند گفت: او در کشتار اسراف می کند.»

در کتاب «عیون الاخبار» از عبد السلام بن صالح هروی روایت کرده است که گفت: به امام رضا علیه السلام عرض کردم که نظرتان

درباره این حدیث «هنگامی که حضرت قائم علیه السلام قیام کند فرزندان قاتلان حسین علیه السلام را به خاطر کردار پدرانشان

می کشد» که از امام صادق علیه السلام روایت شده است، چه می باشد؟

حضرت فرمود: «درست است.»

گفتم: پس معنای این آیه که می فرماید: «ولاتزر وازره وزر اخری» [هیچ کس بار گناه دیگری را به دوش نخواهد کشید] چه

می شود؟

فرمود: «خداوند در تمام گفتارهایش راست و درست فرموده است، لکن فرزندان قاتلان حسین علیه السلام کسانی هستند که از

کردار پدرانشان راضی هستند و به آن افتخار می کنند و هر کس که از کار راضی باشد، مثل آن کسی است که آن را انجام داده است. و

اگر کسی در شرق عالم کشته شود و دیگری در غرب عالم، به این قتل راضی و خشنود باشد نزد خدای تعالی با قاتل شریک خواهد

بود - از این رو، حضرت قائم علیه السلام آنها را به قتل می رساند.»

آیه دهم

حتى اذا راولا ما یوعدون اما العذاب و اما الساعه فسیعلمون من هو شر مکانا و اضعف جندا * و یزید الله الذین هدی. |

«تا وقتی آنچه به آنان وعده داده می شود یا عذاب قیامت را ببیند؛ پس به زودی می فهمند که چه کسی جایگاهش بدتر و چه

کسی لشکرش ناتوان تر است و خداوند کسانی را که هدایت یافته اند بر هدایتشان می افزاید.»

از امام صادق علیه السلام روایت شده است که در تفسیر این آیه شریفه فرمود:

«منظور از قیامت، قیام قائم است، که گمراهان چون در آن روز، قائم و اطرافیان را ببیند؛ می فهمند که جایگاه چه کسی در نزد

قائم بدتر و سپاهیانش ناتوان تر است. و خداوند در آن روز، بر هدایت هدایت یافتگان که از قائم پیروی کرده و انکارش نکرده اند، می افزاید.»

آیه یازدهم

ا ق ل یوم الفتح لا ینفع الذین کفروا ایمانهم و لاهم ینظرون]

«بگو ای پیامبر! روزگار پیروزی، دیگر ایمان آوردن برای کافران سودی ندارد و به آنها هیچ مهلت داده نمی شود.»

امام جعفر صادق علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه فرمود: «روز پیروزی، روزی است که دنیا به دست قائم علیه السلام فتح می شود آن روز، دیگر ایمان آوردن برای کسی که قبلاً ایمان نداشته سودی ندارد، اما کسی که پیش از فتح، ایمان آورده، انتظار ظهور او را می کشید، ایمانش او را سود خواهد بخشید و خداوند مقام و منزلت او را بالا خواهد برد و این پاداش دوستداران اهل بیت علیه السلام است.»

آیه دوازدهم

حافظ ابو عبدالله گنجش شافعی در کتاب «البیان» و علامه مومن بن حسن شبلنجی در تفسیر آیه شریفه: «لیظهره علی الدین کله و کفی بالله شهیدا» از سعید بن جبیر نقل کرده اند که گفته است: «منظور از این آیه، مهدی موعود از فرزندان فاطمه سلام الله علیها است» با توجه به آیات شریفه ده ها آیه دیگر، این معنا به خوبی روشن می شود که، دنیا روزی در پیش دارد که آیین مقدس اسلام بر تمام ادیان جهان غلبه خواهد کرد، و به جز اسلام، دینی در روی زمین باقی نخواهد ماند. آن عصر درخشان و روزگار طلایی که بشر در انتظار آن است، همان روز قیام پر شکوه منجی بشر، و دوران ظهور مبارک مهدی موعود علیه السلام می باشد. ناگفته نماند، آیاتی که به وجود مقدس مهدی موعود علیه السلام و ظهور مبارک آن حضرت تفسیر و تاویل شده و در منابع شیعه و سنی ثبت و ضبط گردیده، فراوان است و ما اگر بخواهیم همه آنها را یک جا گردآوری نماییم به طول خواهد انجامید و از مقصد دور می شویم. از اینرو، به همین مقدار بسنده نمودیم